

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИХ МЕТОДИК У РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ, ЯКІ МАЮТЬ ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ

Дорошенко Наталія Леонідівна, практична психологиня ЗДО (ясла-садок) № 8
комбінованого типу Куп'янської міської ради Харківської області

Анотація. У тезах розкриваються особливості використання елементів арт-терапевтичних методик у роботі з дошкільниками, які мають особливі освітні потреби, і які є ефективною формою організації корекційно-розвиткової та просвітницької роботи, та сприяють створенню освітнього середовища для розвитку потреб та можливостей дітей з ООП.

Ключові слова: корекційно-розвиткова робота, елементи арт-терапевтичних методик, пізнавальні процеси.

Вступ. Аналіз ситуації, що склалася на сьогоднішній день в системі виховання дітей дошкільного віку показав, що існує тенденція до зростання кількості дітей дошкільного віку з проблемами у соціально-емоційному та інтелектуальному розвитку. Труднощі, які відчувають діти з особливими освітніми потребами, обумовлені багатьма факторами зокрема, це спадковість, порушення функціонування мозку в внутрішньоутробний період, родові ускладнення, хронічні і тривалі захворювання в ранньому дитинстві, невідповідні умови виховання тощо.

У зв'язку з цим зростає інтерес до арт-терапевтичних методик як універсального методу вільного самовираження дитини та гармонізації тих сторін особистості, для вираження яких немає адекватних вербальних засобів. Значна частина дітей з ООП, піддається психолого-педагогічній корекції, засвоює програмовий матеріал й «вирівнюється» при правильно організованому розвиваючому середовищу.

Досвід показує, що використання елементів арт-терапевтичних методик у роботі з дошкільниками, які мають особливі освітні потреби дозволяє їм: отримувати незабутні позитивні емоції та активізувати художній потенціал, розвивати мислення, самостійність, дрібну моторику рук; проявити індивідуальність та позбутися страхів.

Загалом, арт-терапевтичні заняття для дитини – гра. Ігри з використанням елементів арт-терапевтичних методик мають бути радісними, цікавими та яскравими. Проте коли мова йде про арт-терапію з дітьми дошкільного віку, мета арт-методів більш сконцентрована на профілактичному та навчальному ефекті. Діти активно пізнають багатство навколишнього світу і намагаються відобразити його в своїй природній діяльності – іграх, малюнках, казках.

Мета дослідження. Вивчення можливості використання елементів арт-терапевтичних методик у системі корекційної роботи з дітьми, що мають особливі освітні потреби, в умовах закладу дошкільної освіти з метою формування сприятливих можливостей для самовираження дітей.

Методи дослідження. Теоретичні: вивчення теоретичних та нормативних джерел з питань використання арт-терапевтичних методів у роботі з дітьми, моніторингових досліджень, аналіз літератури для порівняння, зіставлення різних поглядів на проблему; емпіричні: діагностичні (анкетування, тестування, бесіди); обсерваційні (пряме і непряме спостереження); методи математичної статистики для кількісно-якісного аналізу емпіричних даних.

Результативність. Вважаємо, що дошкільне дитинство – один з найважливіших етапів у житті дитини. У цей період дитина активно пізнає навколишній світ, отримує перший досвід взаємодії з іншими людьми, вчиться жити у злагоді з самим собою та іншими, отримує перші елементарні знання. Збільшення кількості дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в ЗДО, диктує необхідність перегляду методів і технологій роботи з дошкільниками. Саме «арт-терапія» дозволяє домогтися позитивного розвивального ефекту в роботі з дітьми з ООП.

Тому в своїй роботі ми не ставимо за мету навчити дитину малювати чи ліпити, ми намагаємося допомогти впоратися з проблемами, що викликають у неї негативні емоції, дати вихід енергії. Використовуючи елементи арт-терапевтичних методик ми стабілізуємо емоційний стан дітей, що виявляється в успішній адаптації до умов ЗДО, впевненості у власних силах та прагненні до самовираження, позитивному ставленні до себе.

Зарубіжними і вітчизняними фахівцями накопичений багатий досвід використання методів арт-терапії як з дітьми, так і з дорослими.

Арт-терапія – сучасний напрям в якому поєднано методики й техніки активізації та корекції психічного розвитку особистості засобами художньої творчості, що зумовило актуальність даної теми. Кращого інструменту, ніж казка, малюнок, гра, людство ще не вигадало.

Як показує наш досвід роботи, використання елементів арт-терапевтичних методів для дітей з ООП підвищує мотивацію, оптимізує розвиток дитини та виконує певні цілі:

- Виховні. Це взаємодія з дітьми з ООП у навчанні коректного спілкування, співпереживання, дбайливим взаєминам з однолітками і дорослими. Відбувається більш глибоке розуміння себе, свого внутрішнього світу (почуттів, думок, бажань).
- Корекційні. Досить успішно покращується самооцінка, зникають неадекватні форми поведінки, налагоджуються способи взаємодії з іншими.
- Психотерапевтичні. В процесі діяльності створюється атмосфера емоційної теплоти, доброзичливості, емпатичного спілкування, визнання цінності особистості іншої людини. Виникають відчуття психологічного комфорту, захищеності, радості, успіху.
- Діагностичні. Це коректний спосіб поспостерігати за дитиною у самостійній діяльності, краще дізнатися її інтереси, цінності, побачити внутрішній світ, неповторність, а також виявити проблеми, що підлягають корекції.

- Розвивальні. Завдяки використанню різних форм художньої експресії складаються умови, при яких кожна дитина переживає успіх у тій чи іншій діяльності, самостійно справляється з ситуацією. Діти вчаться вербалізації емоційних переживань, відкритості у спілкуванні, спонтанності.

Дітям дуже подобаються елементи ізотерапії, ігротерапії, кольоротерапії, казкотерапії, пісочної терапії. Враховуючи особливості розвитку і формування пізнавальних процесів дітей з ООП, підбираємо прості техніки та способи.

В процесі спостереження ми прийшли до висновку, що різні матеріали по-різному впливають на дитину. Малюючи долоньками, пальчиками дитина непомітно для себе може наважитися на дії, які зазвичай не робить. Далеко не всі діти з власної ініціативи переходять на таке малювання і для них ми використовуємо малювання акватушем. Техніка незвичайна проста і близька до дитячих ігор з водою. Першим шаром на аркуші паперу великими мазками наноситься гушевий малюнок. Після його висихання, аркуш покривається чорною тушшю, висушується. Потім малюнок опускається у воду. В воді туш майже змивається, а гуаш – лише частково. В результаті, на чорному тлі залишається тонований малюнок з розмитими контурами. Виконуючи роботу, діти набувають можливість отримати радість від поетапної діяльності, мотив – включення у творчу діяльність.

Дітям з ООП подобається працювати з фольгою, мильними бульбашками, пробками, кришками, сипучими (манка, рис, горох, квасоля, макарони), засушеним листям. Останнім часом ми використовуємо малювання губкою, ватяними паличками, або мильними бульбашками змішаними з гуашшю. Цей прийом використовується для профілактики і корекції тривожності і страхів, зниження агресії, розвитку тактильних відчуттів, уяви, знімає м'язову напругу, і приносить радість.

Знаючи проблеми дитини, її особливості, можна підібрати фарби потрібних кольорів і запропонувати разом їх змішати, щоб затонувати папір, а потім на ньому помалювати. Дітям агресивним або з підвищеною збудливістю краще пропонувати блакитний колір. Дітям замкнутим, сором'язливим краще

малювати на помаранчевому тлі. Малюнок терапія використовуючи спеціально підібрані матеріали, дає можливість виразити себе, виплеснути накопичені емоції, поділитися своїми переживаннями і, таким чином, поліпшити свій емоційний стан.

Малюнок на піні – дуже незвичайна техніка для малювання. Процес нагадує Ебру, а кожен новий малюнок виходить унікальним. Робота з новими технологіями знімає страхи у дітей і допомагає повірити в себе. Робота з пластиліном, тістом використовується для зняття м'язового напруження, а також сприяє розвитку навичок самоконтролю. Включаються різні групи м'язів, відбувається корекція моторики рук, пізнавальної, емоційно-вольової сфери. Тренуючи пальці рук, ми надаємо потужний вплив на працездатність кори головного мозку, а, отже, і на розвиток мови. Особливо намагаюся використовувати цю техніку в роботі з дітьми з низьким м'язовим тонусом. Ігри з крупою розвивають у дітей уяву, фантазію, тактильну чутливість, знижують емоційну напругу, розслаблюють. Техніка роботи з піском – дає можливість пережити різні почуття, добре знімає агресію. Граючись у піску, малюк здобуває життєвий досвід, навчається взаємодіяти з однолітками, висловлюючи свої думки та підтримуючи діалог. Маніпулювання з піском сприяє розвиткові образного мислення, фантазії. У дитини інтенсивніше розвивається мовлення, пізнавальні процеси.

Казкотерапія добре долає у дітей високий рівень тривожності, різноманітні страхи, агресивність. Процес казкотерапії дозволяє дитині усвідомити та проаналізувати свої проблеми, побачити шляхи їх вирішення. Створення мандал з різноманітних матеріалів (кольоровий пісок, сіль, камінці, кристали тощо) розвиває творчі здібності, дитячу фантазію, дрібну моторику.

Наведемо приклади занять з дітьми: «Повернення кольору», «Мій настрій», «Веселка поведінки», «Емоції» та ін. Тісно співпрацюємо з батьками дітей з ООП (буклети «Що ховається за дитячими малюнками», «Стилі сімейного виховання та їх вплив на поведінку дітей»; пам'ятки: «Граємо вдома», «Вікові та індивідуальні особливості дитини»; консультації: «Що

ховається за дитячими страхами», «Як допомогти дитині уникнути негативних емоцій», «Вплив кольору на дитину»; практикум для батьків «Казкотерапія для дітей та дорослих»; батьківські збори «Родина – приклад для наслідування») та педагогами (презентація «Використання елементів арт-терапевтичних методів у роботі з дітьми з ООП»; консультація «Як колір впливає на психіку дитини»; круглий стіл «Як працювати з дітьми з ООП» тощо).

Використання елементів арт-терапевтичних методик в роботі психолога – це дуже ефективний метод роботи з дітьми, які мають особливі потреби. З цікавістю помічаємо, що пасивні діти, активізуються до кінця заняття і із задоволенням включаються у наступні етапи та інші види роботи.

Висновок. Таким чином, вищесказане дозволяє зробити висновок, що використовуючи весь комплекс соціально-психологічної підтримки, який включає прийоми і методи арт-терапії у діагностичну, профілактичну, корекційну роботу, створюються сприятливі можливості для самовираження дітей, які мають різноманітні проблеми, підвищується їх інтерес до навколишньої дійсності. При цьому відбувається не тільки здійснення процесу навчання і виховання, а й процес соціалізації таких дітей. Результат вбачається не в гарному виконанні самої роботи, а в тому, що дитина в кінці заняття починає посміхатися. Переваги використання елементів арт-терапевтичних методик у роботі з дошкільниками, які мають особливі освітні потреби у тому, що практично кожна дитина (незалежно від свого віку) може брати участь в арт-терапевтичній діяльності; вони є засобом переважно невербального спілкування, потужним засобом при спробі в налагодженні контактів; викликають позитивні емоції, допомагають подолати апатію і безініціативність, сформуванню більш активну життєву позицію.

Використовуючи елементи арт-терапевтичних методів в роботі з дітьми з ООП ми змінюємо стереотипи поведінки, знаходимо компенсаторні можливості і в кінцевому підсумку – успішно інтегруємо дитину в суспільство. Адже, кожна дитина своєрідна і неповторна. Ми не в змозі вплинути на те, якою саме

вона народиться — можемо лише співпрацювати з природою, щоб дозволити дитині розвинути ся відповідно до її потенціалу і до її внутрішньої таємниці.